O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2026, [15]
ISSN 2181-7324(Print)

IJTIMOIY FANLAR
http://journals.nuu.uz
ISSN 3093-8996(Onlayn)

UDK: 316.346.2-055.2

Shohista K.SAYFUDDINOVA,
O‘qituchi, PDP universiteti, Toshkent, O‘zbekiston
E-mail: sayfuddinovashohista@gmail.com, ORCiD: 0009-0005-8745-5589

Sarbon universiteti Registrator ofisi boshlig‘i, PhD, dotsent R.Rasulov taqrizi asosida

THE EVOLUTION OF WOMEN’S SOCIAL STANDING AND PERCEPTIONS OF WOMEN: FROM TRADITIONAL TO MODERN SOCIETY

Annotation

The article examines how the social status of women and public attitudes towards them change in the transition from traditional to modern society. The relevance of the study is determined by the gender policy reforms in Uzbekistan and by the persisting gap between legal norms and everyday perceptions. Comparative-historical, typological and hermeneutic methods are used to contrast the ascribed, kinship-based status of women in traditional society with the achieved, individual-based status of modern society. Special attention is paid to the Central Asian experience, where modernization imposed from above produced a "two-layered" status of women. The author shows that the transformation proceeds at normative, institutional and mental levels at different speeds, the mental level lagging behind. A typological model of this transformation and recommendations on gender-sensitive education and family support policy are proposed.

Key words: social status of women, traditional society, modern society, gender equality, social role, patriarchal relations, transformation, family.

ЭВОЛЮЦИЯ СОЦИАЛЬНОГО ПОЛОЖЕНИЯ ЖЕНЩИН И ВЗГЛЯДОВ НА НИХ: ОТ ТРАДИЦИОННОГО ОБЩЕСТВА К СОВРЕМЕННОМУ

Аннотация

В статье рассматривается, как изменяются социальный статус женщины и общественное отношение к ней при переходе от традиционного общества к современному. Актуальность исследования обусловлена реформами гендерной политики в Узбекистане и сохраняющимся разрывом между правовыми нормами и повседневными представлениями. С помощью сравнительно-исторического, типологического и герменевтического методов предписанный, основанный на родстве статус женщины в традиционном обществе сопоставляется с достигаемым, индивидуальным статусом в современном обществе. Особое внимание уделено опыту Центральной Азии, где модернизация «сверху» породила «двухслойный» статус женщины. Автор показывает, что трансформация протекает на нормативном, институциональном и ментальном уровнях с разной скоростью, причём ментальный уровень отстаёт. Предложены типологическая модель трансформации и рекомендации в области гендерно-чувствительного образования и политики поддержки семьи.

Ключевые слова: социальный статус женщины, традиционное общество, современное общество, гендерное равенство, социальная роль, патриархальные отношения, трансформация, семья.

XOTIN-QIZLARNING IJTIMOIY MAVQEYI VA ULARGA NISBATAN QARASHLAR EVOLYUTSIYASI: AN’ANAVIY JAMIYATDAN ZAMONAVIY JAMIYATGA

Annotatsiya

Maqolada an’anaviy jamiyatdan zamonaviy jamiyatga o‘tish jarayonida ayolning ijtimoiy maqomi va unga bo‘lgan munosabat qanday o‘zgarishi tahlil qilindi. Tadqiqotning dolzarbligi O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan gender siyosati islohotlari hamda huquqiy me’yorlar bilan kundalik tasavvurlar o‘rtasidagi tafovut bilan belgilandi. Qiyosiy-tarixiy, tipologik va germenevtik metodlar yordamida an’anaviy jamiyatdagi qarindoshlikka asoslangan, tug‘ilish bilan berilgan maqom zamonaviy jamiyatdagi shaxs sa’y-harakati bilan erishiladigan maqom bilan qiyoslandi. Markaziy Osiyoda modernizatsiya "yuqoridan" amalga oshirilgani ayolning "ikki qatlamli" maqomini vujudga keltirganiga alohida e’tibor qaratilgan. Muallif transformatsiya me’yoriy, institutsional va mental darajalarda turlicha sur’atda kechishini, mental daraja ortda qolishini ko‘rsatadi. Transformatsiyaning tipologik modeli hamda gender jihatdan sezgir ta’lim va oilani qo‘llab-quvvatlash siyosatiga doir tavsiyalar taklif etilgan.

Kalit so‘zlari: ayolning ijtimoiy maqomi, an’anaviy jamiyat, zamonaviy jamiyat, gender tenglik, ijtimoiy rol, patriarxal munosabatlar, transformatsiya, oila.

Kirish. Jamiyat taraqqiyoti odatda iqtisodiy ko‘rsatkichlar, texnologik yutuqlar yoki ta’lim qamrovi bilan o‘lchanadi. Ammo jamiyatning qadriyatlar tizimini ancha aniqroq ko‘rsatadigan yana bir mezon bor – ayolning ijtimoiy maqomi. Ayol oilada qaysi masalalarda so‘z aytishi mumkin, qaysi kasbni tanlashi tabiiy hol deb qabul qilinadi, jamoat hayotida uning ovozi qanchalik eshitiladi – shu savollarga javoblar jamiyatning taraqqiyot bosqichini ochib beradi. An’anaviy jamiyatdan zamonaviy jamiyatga o‘tish davomida ayolning ijtimoiy maqomi ham, unga nisbatan munosabat ham chuqur transformatsiyani boshdan kechirdi, biroq bu jarayon hech bir mintaqada ziddiyatsiz kechmagan.

O‘zbekiston uchun bu masala amaliy ahamiyatga ega. Prezident Sh.M.Mirziyoyev “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” asarida xotin-qizlarning jamiyatdagi o‘rnini mustahkamlash, ularni ijtimoiy-siyosiy hayotga faol jalb etishni yangi taraqqiyot bosqichining muhim shartlaridan biri sifatida ko‘rsatadi [1]. 2019-yilda “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi hamda “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi qonunlar qabul qilindi [2; 3], 2021-yilda “2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasida gender tenglikka erishish strategiyasi” tasdiqlandi [4]. Shu tariqa gender tenglik davlat siyosatining alohida yo‘nalishiga aylandi.

Biroq me’yoriy hujjatlar qabul qilinishi bilan qarashlar bir zumda yangilanmaydi. Ko‘pgina oilalarda qizning oliy ta’lim olishi yoki turmush qurgach ishlashi hamon "ikkinchi darajali" masala sanaladi, ayolning asosiy ijtimoiy roli esa uy va farzand tarbiyasi bilan cheklab tasavvur qilinadi. Qonun matni bilan kundalik tasavvur o‘rtasidagi ana shu masofa mavzuni falsafiy-sotsiologik nuqtai nazardan o‘rganishni dolzarb qiladi.

Tadqiqotning maqsadi – an’anaviy va zamonaviy jamiyatda ayolning ijtimoiy maqomi qanday asoslarga tayanishini qiyosiy tahlil qilish va unga bo‘lgan munosabat transformatsiyasining ichki mantig‘ini ochib berish. Vazifalar: asosiy nazariy yondashuvlarni tanqidiy baholash; an’anaviy va zamonaviy jamiyatdagi maqom modellarini qiyoslash; O‘zbekiston misolida o‘tish davri jamiyatining o‘ziga xos jihatlarini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. R.Linton tug‘ilish bilan beriladigan (ascribed) va shaxs o‘z sa’y-harakati bilan erishadigan (achieved) maqomlarni farqlagan [5]. Bu farqlash tahlilimiz uchun tayanch nuqta bo‘ladi, chunki ayolning ijtimoiy maqomi tarixan birinchi turga yaqin bo‘lib kelgan.

F.Engels ayolning tobe holatini xususiy mulk va meros tizimining paydo bo‘lishi bilan bog‘lagan [6]. Uning sxemasi bugun soddalashtirilgan hisoblansa-da, maqom ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar mahsuli ekanligi haqidagi g‘oya keyingi tadqiqotlarga ta’sir ko‘rsatdi. S. de Bovuar “Ikkinchi jins” asarida ayol o‘zligi erkakka nisbatan “boshqa” sifatida belgilanishini ko‘rsatdi [7]. S.Ortner ko‘plab madaniyatlarda ayolning tabiatga, erkakning madaniyatga yaqin deb qaralishi ayolni ierarxiyada pastroq o‘ringa qo‘yishini asoslagan [8]; bu dixotomiya an’anaviy jamiyat tafakkurini tushunish uchun foydali vosita bo‘lib qolmoqda.

Modernizatsiya nazariyasi doirasida V.Gud sanoatlashuv va urbanizatsiya katta patriarxal oilani er-xotin munosabatlariga asoslangan kichik oilaga almashtirishini ta’kidlagan [9]. R.Inglexart va P.Norris gender tenglikka munosabat iqtisodiy rivojlanish va avlodlar almashinuvi bilan o‘zgarishini, biroq bu madaniy merosga qarab turlicha sur’atda kechishini ko‘rsatdi [10]. E.Giddens zamonaviy jamiyatda oila ikki teng shaxsning ixtiyoriy kelishuviga aylanib borayotganini yozadi [11]. N.Freyzer esa rasmiy tenglik sharoitida ham parvarish mehnati (care work) ayol zimmasida qolayotganini, adolat qayta taqsimot va ijtimoiy tan olishni birga talab qilishini ta’kidlaydi [12].

Markaziy Osiyo kontekstida D.Kandiyotining “Patriarxat bilan savdolashuv” maqolasi muhim o‘rin tutadi [13]. Muallif ayollarni patriarxal munosabatlarning faqat qurboni emas, mavjud cheklovlar ichida o‘z manfaatini himoya qiladigan faol ishtirokchi sifatida ko‘rsatadi: kelinlik davridagi tobelik keksalikda qaynonalik nufuzi bilan “qoplanadi”. Bu kuzatish an’anaviy jamiyatdagi ayol maqomini statik holat sifatida tasvirlashdan saqlaydi.

O‘zbek ijtimoiy tafakkurida bu masalani XX asr boshida jadidlar ko‘targan: Abdulla Avloniy "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida ayol ta’lim-tarbiyasini millat taraqqiyotining sharti deb hisoblaydi [14]. M.Kamp va D.Nortrop tadqiqotlarida 1927-yildagi "hujum" kampaniyasi ayollarni ta’lim va mehnatga jalb etgan bo‘lsa-da, majburiy, "yuqoridan" tushirilgan xarakterga ega bo‘lib, kuchli qarshilik uyg‘otgani ko‘rsatilgan [15; 16]. Xalqaro miqyosda ayol maqomini o‘lchashda Jahon iqtisodiy forumining Global gender tafovuti hisobotlari qo‘llaniladi [17].

Adabiyotlar tahlili ikki bo‘shliqni ko‘rsatadi: G‘arb nazariyalari modernizatsiyani chiziqli jarayon sifatida tasavvur qiladi, holbuki Markaziy Osiyo tajribasi an’anaviy va zamonaviy me’yorlarning uzoq yonma-yon yashashini ko‘rsatadi; mahalliy tadqiqotlar esa ko‘proq huquqiy yoki statistik xarakterga ega bo‘lib, falsafiy-tipologik tahlil yetarli emas. Ushbu maqola shu bo‘shliqni qisman to‘ldirishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot sifat (qualitative) xarakteriga ega bo‘lib, induktiv va deduktiv yondashuvlar uyg‘unlashtirildi: nazariy modellar (maqom nazariyasi, modernizatsiya nazariyasi, feministik tanqid) asosida farazlar shakllantirilib, O‘zbekiston tajribasiga oid tarixiy va me’yoriy materiallar bilan solishtirildi. Tahlil dizayni sifatida M.Veberning "ideal tip" metodologiyasidan foydalanildi [18]: an’anaviy va zamonaviy jamiyatdagi ayol maqomi tahlil uchun zarur nazariy konstruksiyalar sifatida qurildi.

Ma’lumotlar bazasini ikkilamchi manbalar – falsafiy va sotsiologik adabiyotlar, me’yoriy-huquqiy hujjatlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari tashkil etdi; tanlov maqsadli (purposive) tamoyil asosida amalga oshirildi. Strategiya sifatida qiyosiy-tarixiy tahlil, germenevtik talqin va tipologik umumlashtirish qo‘llanildi. Ishonchlilik va asoslilik nazariy, tarixiy va huquqiy manbalar triangulyatsiyasi orqali ta’minlandi. Cheklov: dala so‘rovnomasi o‘tkazilmagani sababli mental darajaga oid xulosalar nazariy umumlashma xarakteriga ega.

Tahlil va natijalar. An’anaviy jamiyatda ayolning ijtimoiy maqomi qarindoshlik tizimi orqali belgilanadi: ayol mustaqil shaxs sifatida emas, kimningdir qizi, rafiqasi yoki onasi sifatida tanilgan. Uning maqomi tug‘ilish bilan beriladi, ijtimoiy roli oldindan belgilangan bo‘lib, urf-odat va diniy an’analar orqali legitimlashtiriladi va tabiiy hol sifatida qabul qilinadi.

Shu bilan birga, an’anaviy jamiyatni faqat ayolni kamsitadigan tizim sifatida tasvirlash ham to‘g‘ri emas. O‘zbek madaniyatida ona siymosiga chuqur ehtirom, keksa ayolning oiladagi nufuzi bunga misol. Bu yerda muhim farqlashni kiritish lozim: an’anaviy jamiyatda ayolga hurmat yuqori bo‘lishi mumkin, lekin uning huquq va tanlov imkoniyatlari cheklangan. Hurmat ijtimoiy rol bilan bog‘liq, huquq esa shaxsga tegishli. Patriarxal munosabatlar aynan shu nuqtada hurmatni huquqning o‘rnini bosuvchi vosita sifatida ishlatadi.

Zamonaviy jamiyatda ayolning ijtimoiy maqomi oila orqali emas, ta’lim, kasb va fuqarolik huquqlari orqali belgilanadi: maqom “beriladigan” emas, “erishiladigan” bo‘lib boradi [5]. Ayol huquq subyekti sifatida mustaqil qaror qabul qiladi, oila ierarxik tuzilmadan sheriklik ittifoqiga aylanadi, ayolning ijtimoiy roli esa bir nechta rol majmuasiga aylanadi.

Ammo zamonaviy jamiyatda "ikki karra yuk" muammosi paydo bo‘ladi: ayol ishxonada teng mehnat qiladi, uydagi parvarish ishlarining asosiy qismi esa yana uning zimmasida qoladi. N.Freyzer ta’kidlaganidek, buni faqat huquqiy tenglik bilan hal qilib bo‘lmaydi [12]. Demak, zamonaviy jamiyat cheklovni yo‘q qilmaydi, balki uning shaklini o‘zgartiradi.

Ikki ideal tipni qiyoslash natijalari 1-jadvalda umumlashtirildi; uchinchi ustun sifatida o‘tish davri jamiyati – O‘zbekiston misoli kiritildi.

1-jadval. An’anaviy, zamonaviy va o‘tish davri jamiyatlarida ayol ijtimoiy maqomining asosiy parametrlari

Parametr	An’anaviy jamiyat	Zamonaviy jamiyat	O‘tish davri jamiyati (O‘zbekiston misolida)
Maqom manbai	Tug‘ilish, qarindoshlik, oiladagi o‘rin	Ta’lim, kasb, fuqarolik huquqlari	Huquqiy jihatdan erishiladigan, amalda ko‘p hollarda oila orqali belgilanadigan
Asosiy ijtimoiy rol	Ona, rafiqa, uy bekasi	Ko‘p rolli shaxs: mutaxassis, fuqaro, ota-ona	Kasbiy rol qo‘shilgan, lekin oilaviy rol ustuvor deb qaraladi

Parametr	An’anaviy jamiyat	Zamonaviy jamiyat	O‘tish davri jamiyati (O‘zbekiston misolida)
Legitimlashtiruvchi omil	Urf-odat, diniy an’ana	Qonun, inson huquqlari	Qonun va an’ananing yonma-yon ta’siri
Ta’lim va mehnat	Cheklangan, asosan oila doirasida	Teng kirish imkoniyati	Yuqori qamrov, ammo kasb tanlashda gender stereotiplari saqlanadi
Oiladagi qarorlar	Erkak va katta avlod qo‘lida	Er-xotin kelishuvi asosida	Shaharda sheriklik, qishloqda ierarxik model ko‘proq
Ayolga munosabatning asosi	Rolga nisbatan hurmat	Shaxsga nisbatan huquqiy tenglik	Hurmat va huquq o‘rtasidagi muvozanatni izlash
Asosiy ziddiyat	Shaxsiy tanlovning yo‘qligi	“Ikki karra yuk”, parvarish mehnatining nomutanosib taqsimoti	Me’yoriy va mental darajalar orasidagi tafovut

Jadvaldan ko‘rinadiki, o‘tish davri jamiyatida ayol maqomi “ikki qatlamli”: rasmiy qatlamda ayol erkak bilan teng huquqli fuqaro, kundalik qatlamda esa uning maqomi hamon oila, qarindoshlar va mahalla kutishlari bilan belgilanadi. Bu holatning ildizlari sovet modernizatsiyasiga borib taqaladi: ayollar ta’lim va ishlab chiqarishga keng jalb etildi, biroq oila ichidagi patriarxal munosabatlar deyarli daxlsiz qoldi [15; 16]. Natijada ayol jamoat hayotida “zamonaviy”, uyda esa “an’anaviy” bo‘lishga o‘rgandi.

Tahlil asosida ayolga munosabat transformatsiyasi uch darajada kechishi aniqlandi. Me’yoriy daraja (qonunlar, davlat dasturlari) eng tez o‘zgaradi, buni O‘zbekistondagi so‘nggi qonunchilik islohotlari tasdiqlaydi [2; 3; 4]. Institutsional daraja (ta’lim, mehnat bozori, ijtimoiy himoya amaliyoti) resurslar va tashkiliy qayta qurishni talab qilgani uchun sekinroq o‘zgaradi. Mental daraja – ongdagi tasavvurlar, stereotiplar va kutishlar – eng sekin o‘zgaradi. U.Ogbernning "madaniy kechikish" (cultural lag) tushunchasi shu holatni tushuntiradi: sharoit o‘zgargach ham madaniy me’yorlar uzoq vaqt eski holatda qoladi [19].

Agar me’yoriy daraja mental darajadan haddan tashqari ilgarilab ketsa, qonunlar "qog‘ozda qolish" xavfi tug‘iladi, o‘zgarishlar esa tashqaridan tiqishtirilgan narsa sifatida qabul qilinadi – "hujum" kampaniyasining saboqlari shundan dalolat beradi. Shu sababli gender tenglik siyosati ta’lim, madaniyat va ommaviy axborot vositalari orqali mental darajaga ham ta’sir o‘tkazishi zarur.

Transformatsiyani an’ananing zamonaviylik bilan oddiy almashinuvi sifatida tushunish ham noto‘g‘ri. Onaga ehtirom, oilaviy birdamlik, avlodlar o‘rtasidagi g‘amxo‘rlik kabi qadriyatlar zamonaviy jamiyatda ham ahamiyatini yo‘qotmaydi va “ikki karra yuk”ni yumshatishda resurs bo‘lishi mumkin. O‘zbekiston sharoitida ayolning ijtimoiy maqomi transformatsiyasi “inkor” emas, “sintez” yo‘li bilan borgani maqsadga muvofiq: hurmat huquqni almashtirmasdan, uni to‘ldirishi lozim.

Xulosa va takliflar. Birinchidan, an’anaviy jamiyatda ayolning ijtimoiy maqomi qarindoshlik orqali beriladi va urf-odat bilan legitimlashtiriladi, zamonaviy jamiyatda esa ta’lim, kasb va huquq orqali erishiladi – maqom manbai oiladan shaxsga ko‘chadi.

Ikkinchidan, an’anaviy jamiyatda ayolga hurmat yuqori bo‘lishi mumkin, lekin u huquqning o‘rnini bosmaydi: patriarxal munosabatlar hurmatni ijtimoiy rol bilan bog‘laydi, zamonaviy yondashuv esa shaxs qadr-qimmatini roldan qat’i nazar tan oladi.

Uchinchidan, O‘zbekiston kabi o‘tish davri jamiyatida ayol maqomi “ikki qatlamli” bo‘lib, transformatsiya me’yoriy, institutsional va mental darajalarda turlicha sur’atda kechadi; eng katta muammo me’yoriy va mental darajalar orasidagi tafovutdir.

Takliflar: oliy ta’limda falsafa, sotsiologiya va madaniyatshunoslik fanlari doirasida gender tenglik mavzularini kengaytirish; ommaviy axborot vositalarida ayolni faqat oilaviy rol bilan cheklovchi stereotiplar o‘rniga faol ayol obrazlarini targ‘ib qilish; maktabgacha ta’lim va moslashuvchan ish tartibi kabi oilani qo‘llab-quvvatlash infratuzilmasini rivojlantirish; mahalla darajasida oilaviy qadriyatlar va ayol huquqlarini uyg‘un targ‘ib qilish.

Kelgusi tadqiqotlar uchun asosiy yo‘nalish – ayolga munosabatning mental darajasini hududlar, shahar va qishloq, avlodlar kesimida sotsiologik so‘rovnomalar orqali empirik o‘rganish hamda raqamli muhitning ayol maqomiga ta’sirini tahlil qilish.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2021. – 464 b.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq va imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni. 2019-yil 2-sentabr, O‘RQ-562-son // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – www.lex.uz
3. O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonuni. 2019-yil 2-sentabr, O‘RQ-561-son // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – www.lex.uz
4. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati Kengashining “2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasida gender tenglikka erishish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori. 2021-yil 28-may // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – www.lex.uz
5. Linton R. The Study of Man: An Introduction. – New York: Appleton-Century, 1936.
6. Engels F. The Origin of the Family, Private Property and the State. – London: Penguin Classics, 2010.
7. Beauvoir S. de. The Second Sex / transl. by C. Borde, S. Malovany-Chevallier. – New York: Vintage Books, 2011.
8. Ortner S.B. Is Female to Male as Nature Is to Culture? // Woman, Culture, and Society / ed. by M.Z. Rosaldo, L. Lamphere. – Stanford: Stanford University Press, 1974. – P. 67–87.
9. Goode W.J. World Revolution and Family Patterns. – New York: Free Press, 1963.
10. Inglehart R., Norris P. Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change around the World. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
11. Giddens A. The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. – Stanford: Stanford University Press, 1992.
12. Fraser N. Fortunes of Feminism: From State-Managed Capitalism to Neoliberal Crisis. – London; New York: Verso, 2013.
13. Kandiyoti D. Bargaining with Patriarchy // Gender & Society. – 1988. – Vol. 2, No. 3. – P. 274–290.
14. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent, 1913.
15. Kamp M. The New Woman in Uzbekistan: Islam, Modernity, and Unveiling under Communism. – Seattle: University of Washington Press, 2006.
16. Northrop D. Veiled Empire: Gender and Power in Stalinist Central Asia. – Ithaca: Cornell University Press, 2004.
17. World Economic Forum. Global Gender Gap Report 2024. – Geneva: World Economic Forum, 2024.
18. Weber M. Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology / ed. by G. Roth, C. Wittich. – Berkeley: University of California Press, 1978.
19. Ogburn W.F. Social Change with Respect to Culture and Original Nature. – New York: B.W. Huebsch, 1922.